

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַיִה שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ

הניקוד העילי על אי"ו והפסיכולוגיה של המלאכים...
אוצר החכמה

© 2018

אוצר החכמה

'נקודת-השאלה'

במהלך הסיפור אודות ביקור שלשת המלאכים באהלו של אברהם, מספרת לנו התורה שלאחר שסעדו לבם, פנו אליו בשאלה: "אייה שרה אשתך", רש"י מעיר את תשומת לב התלמיד, ל'ניקוד-עילי' על תיבת 'אליו' ולרמוז בזה:

ספר בראשית פרק יח

(ט) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַיִה שָׂרָה אֲשֶׁתְּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בְּאֵהָלִי:

רש"י על הפסוק:

(ט) ויאמרו אליו – נקוד על אי"ו¹⁵¹ שבאליו, ותניא ר"ש בן אלעזר אומר כל מקום שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש הכתב וכו' וכאן הנקודה רבה על הכתב ואתה דורש הנקודה. [=כלומר, אם האותיות שבכתב בלתי מנוקד, רבות מהאותיות המנוקדות, אזי תדרוש את הכתב] ללא הניקוד, אבל אם המנוקדות רבות מהכתב, אזי תדרוש את המנוקדות – ולענייננו:

151. כוונתו איננה לניקוד הרגיל של קמ"ץ או סגו"ל, אלא לסוג של 'ניקוד עילי' מעל לאותיות מסויימות, שמקורו במסורת למשה מסיני, ניקוד זה מופיע גם בספר התורה [שאין בו ניקוד רגיל], ובכל מקום ש'נקוד עילי' זה בא לרמוז לנו כיצד 'לקרוא' תיבה זו.

• שאף לשרה שאלו: איז אברהם? [=ומרמז זה] למדנו שישאל אדם באכסניא שלו לאיש על האשה ולאשה על האיש.

• ב'בבא מציעא' אומרים: יודעים היו מלאכי השרת שרה אמנו היכן היתה אלא להודיע שצנועה היתה כדי לחבבה על בעלה. [=שיצטרך לבטא ולומר 'הנה באוהל' כדרך של צנועות].

• אמר רבי יוסי בר חנינא: כדי לשגר לה כוס של ברכה. והנה מבאר רבינו בשיחתו, שרש"י זה מלא תמיהות:

1. מאחר ופירושו מתמקד בהסברת טעם ה'ניקוד העילי' על תיבת 'אליו', מדוע ב'דיבור המתחיל' שלו מעתיק רש"י מהפסוק גם את תיבת 'ויאמרו', עליה אינו מבאר כלום?

2. נוסחתו של ר"ש בן אלעזר דורשת ביאור: לא היה לו לנקד רק את הלמ"ד שב'אליו', וגם אז היינו דורשים את רוב האותיות הבלתי מנוקדות: אי"ו. מדוע א"כ צריכים שלש נקודות?

3. נוסף לכך, רש"י סותר את עצמו, לכאורה, ממוקם אחר בפרשנותו על ה'ניקוד העילי':

להלן ספר בראשית פרק יט

(לג) וַתִּשְׁקֶינָן אֶת אַבְיָהֵן יַיִן בְּלֵילָהּ הוּא וַתָּבֵא הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת אַבְיָהּ וְלֹא יָדַע בְּשֹׁכְבָהּ וּבְקוּמָהּ:

רש"י על הפסוק:

ובקומה של בכירה נקוד על וי"ו [=השני] של ובקומה. לומר: שבקומה ידע ואעפ"כ לא נשמר ליל שני מלשתות.

נמצא שה'ניקוד העילי' אפילו על אות אחת מהתיבה, מוחק כליל את התיבה, כאילו היה הכתוב אומר: "ולא ידע בשכבה" בלבד [ו'אל תקרי' כלל את תיבת 'ובקומה', שהרי בקומה הוא כן ידע]?

ולפי הכלל של ר"ש בן אלעזר היינו צריכים למחוק רק את הוי"ו, אבל כן להדגיש את רוב האותיות הבלתי מנוקדות: "ובקומה", הרי שגם 'בקומה' ידע!?

מלבד התמיהות על החלק הראשון שברש"י, יוקשה גם המשך פירושו, בו מביא עוד שני טעמים לנמק מה היתה תכלית התעניינותם של המלאכים במיקומה של שרה?

4. ויוקשה מדוע מכניס טעמים אלו תחת אותה כותרת? הלא החל לפרש מה טעם ה'נקוד' על אי"ו בשביל לרמז שגם אותה שאלו על אודות אברהם.
- עתה הוא מתחיל לפרש נושא אחר, מדוע שאלו אותו היכן אשתו? היה לו לרש"י לפתוח ד"ה חדש על התיבות: "איה שרה אשתך"?! ולא 'להשחילו' שלא במקומו... מה גם שהנימוק 'להודיע שצנועה היתה כדי לחבבה על בעלה', סותר לכאורה את פירושו הקודם ש'אף לשרה שאלו', שהרי אם אמנם היא 'כבודה בת מלך פנימה', איננה זמינה לדו-שיח עם אורחים שאינם רואים אותה כלל...
5. גם הנימוק השני של ריב"ח 'כדי לשגר לה כוס של ברכה' תמוה, שהרי אין זה מדרכי הצניעות שאורחים זרים ישגרו לבעלת הבית מכוס של ברכה שלהם, במקום שבעלה ישלח לה מכוסו הוא?!
6. בסיכום פירושו מביא רש"י שלשה טעמים לתכלית שאלתם אודות שרה: [א] מדת דרך ^{אוצר החכמה} ארץ שהאורחים יגלו התעניינות בשלום בעלת הבית. [ב] להודיע שצנועה היתה. [ג] לשגר לה כוס של ברכה. - מדוע הוצרך לשלשה טעמים ולא הסתפק באחד מהם?
7. והקושיא העולה על כולנה: הלא רש"י עצמו כבר ביאר לנו שאחת ממטרות שליחותם של המלאכים היתה: 'לבשר את שרה', הרי שמטרת השאלה: "איה שרה אשתך" היתה בפשטות, כדי להשמיע לה אישית את הבשורה, כמו שכתוב: "ויאמר... והנה בן לשרה אשתך ושרה שומעת..." - א"כ מדוע מחפש רש"י למצוא טעמים אחרים, כה מורכבים?

שלשה לבשורה אחת?

ותבוארנה כל התמיהות הללו בהקדם הבנת הבעיה שהציקה לרש"י, [לא כפי הנראה ממבט ראשון, שתכלית פירושו היא להסביר מדוע 'נקוד' על אי"ו שבתבת 'אליו', כי אין זה מדרכו של רש"י בפשוטו של מקרא לנמק משמעות 'ניקוד-עילי'¹⁵², כי אין זה נוגע ל'פשט', מה גם שבן חמש למקרא לרוב איננו מבחין כלל ב'ניקוד העילי' בין כל טעמי המקרא המפוזרים מעל ומתחת לתיבות... - אלא:]

מה שהוקשה לרש"י הוא: מאחר ולכל מלאך היתה שליחות שונה, התפקיד 'לבשר את שרה' נועד רק לאחד מהם, כדפירש לעיל:

152. ראה לדוגמה בראשית טז, ה. שם אין רש"י מסביר מדוע 'נקוד' על המשפט 'שפוט ה' ביני וביניך'.

רש"י בראשית יח,ב

(ב) והנה שלשה אנשים – אחד לבשר את שרה ואחד להפוך את סדום ואחד לרפאות את אברהם, שאין מלאך אחד עושה שתי שליחות (ב"ר). תדע לך, שכן כל הפרשה הוא מזכירין בלשון רבים ויאכלו ויאמרו אליו, ובבשורה נאמר ויאמר שוב אשוב אליך [= בלשון יחיד].

והנה פסוק דידן מתחיל בלשון רבים "ויאמרו אליו איה שרה אשתך", לכן אין לפרש שמטרת השאלה על מיקומה היתה כדי לבשר לה, ואמנם בעת הבשורה נאמר שם "ויאמר [= אותו מלאך אחד שתפקידו לבשר לה] שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך".

זו היתה השאלה שהציקה לרש"י, ולכן העתיק מהפסוק גם את תיבת "ויאמרו", כי ממנה גובעת כל השאלה: מדוע א"כ "ויאמרו" שלשתם פה אחד אותה שאלה?

אלא על כרחך, נהגו כך האורחים מטעמי נימוס, לשאול את האיש בשלום אשתו¹⁵³, אלא שאם-כן ייפלא מדוע לא נאמר בפסוק ששאלו גם את האשה על בעלה מאותו טעם של נימוסים והליכות?

כאן 'מנצל' רש"י את הרמז של ה'ניקוד העילי' על אותיות אי"ו שב'אליו', לשירות ה'פשוט', ומוסיף שאמנם 'אף לשרה שאלו על אברהם': ['איו אברהם?'] כפי שנרמז¹⁵⁴ ב'ניקוד העילי'!

משמעות 'ניקוד-עילי'

'ניקוד' זה ששורשו במסורה, בא בוודאי להורות שתיבה זו או אותיות אלו ש'נקודות' מעליהן, יש להתייחס אליהן ולקראם בצורה שונה. ברם, אי אפשר לומר שכוונת הניקוד היא 'למחוק' את המנוקד, כאילו לא נכתב כלל, שאם-כן למה בכלל כתבה אותו התורה?

153. ועפ"ז יומתק מה שנאמר: "ויאמרו" ולא נאמר "וישאלו" [ע"ד מ"ש "וישאלו אנשי המקום לאשתו", בראשית כו, ז]. – כי אצל המלאכים לא היתה זו 'שאלה' המצפה לתשובה על מיקומה המדוייק, דמאי נפקא-מינה להם?... אלא סתם 'אמירה' של התעניינות נימוסית. ולהעיר שרש"י לשיטתיה בב"מ שם בקשר להיתר לשאול בכלל בשלום אשה, שהאיסור הוא רק לשאול אותה ישירות לשלומה, אבל על ידי בעלה מותר לשאול 'מה שלום הגברת' [לשון רש"י שם] - משא"כ לדעת התוספות שם, מה שהותר לשאול על ידי בעלה אינו אלא 'איה פלונית' אבל לשאול בשלומה אסור אפילו ע"י בעלה.

154. והטעם מדוע השאלה לשרה על אודות אברהם נאמרה רק ברמז ולא במפורש כמו שאלתם לאברהם על אודות אשתו, ראה לקמן בהמשך השיחה.

אלא על-כרחינו לומר, שמטרת ה'נקוד עליו' היא 'להחליש' את משמעות ה'מנוקד' ולמעט אותה, לדוגמא:

ספר בראשית פרק לג

(ד) וַיִּרְץ עֲשׂוֹ לְקָרְאֲתוֹ וַיַּחְבְּקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל צְוֹאָרוֹ וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּבְכּוּ:

רש"י על הפסוק

וישקהו – נקוד עליו [= במקרה זה כל ששת האותיות של התיבה כולן 'מנוקדות'] ויש חולקין בדבר הזה בברייתא דספרי: יש שדרשו נקודה זו לומר שלא נשקו בכל לבו (ב"ר). אר"ש בן יוחאי הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו (ב"ר):

הרי שלפי הטעם הראשון בא הניקוד 'להחליש' את תוקפה של הנשיקה, ולפי הטעם השני 'שנשקו בכל לבו' – מחדש רבינו – שגם כאן בא הניקוד להורות, שלא היתה כ'נשיקה עשווית' מצויה, שהיא מלאת שנאה ליעקב, אך הפעם לא היתה 'נשיקת הנחש' ארסית כתמיד...

ופעמים ש'הניקוד העילי', אף שאיננו 'מוחק' את התיבה, הריהו 'עוקר' אותה מהקשרה, לדוגמא:

ספר בראשית פרק יט

(לג) וַתִּשְׁקֶינָּה אֶת אַבְיָהֶן יִין בְּלִילָה הוּא וְתָבֵא הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת אַבְיָהָ וְלֹא יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ וּבְקוּמָהּ:

רש"י על הפסוק

ובקומה של בכירה נקוד על וי"ו של ובקומה לומר שבקומה ידע, ואעפ"כ לא נשמר ליל שני מלשתות...

הנה מיד בהמשך הפסוקים נאמר: "ויהי ממחרת... נשקנו יין גם הלילה", ולכאורה יוקשה, אילו היה הניקוד 'מוחק' את תיבת 'ובקומה', כלומר, שבקומה ידע, מה תועיל שוב עצתן להשקותו שנית יין, אחר שנתגלתה לו מזימתן?

אלא, תכלית ה'ניקוד' במקרה זה הוא רק 'לעקור' את התיבה מהקשרה, כלומר, ביחס ללוט תיבת 'ובקומה' נעקרת, על כן אין זה נכון ש'לא ידע' בקומה, כי 'אי ידיעתו' היא רק ביחס ל'בשכבה' בלבד.

אבל ביחס לבנותיו אין התיבה 'ובקומה' נעקרת, כי הן אמנם לא הבחינו שאביהם 'ידע', מבחינתן גם 'בקומה' לא ידע, על כן תכננו להמשיך בהונאתן אותו באמצעות היין.

ואולי יש לבאר עפ"י בדרך אפשר, למה ה'ניקוד' הוא רק על הוי"ו של "ובקומה", כי לפי הכלל של רשב"א: 'כל מקום שהכתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב' [הבלתי מנוקד] – ובענייננו כאילו היה כתוב: "וּבְקָמָה" [בלא הוא"ו]. וההבדל ברור: עצם העובדה שהיא 'קמה', ה'ניקוד' עוקר אותה מהקשרה אל ה'לא ידע', כלומר, שלוט כן הרגיש ש'קמה'.

אבל לפי הכתיב הרגיל, ללא ה'ניקוד עליו' "וּבְקָמָה" [בוא"ו שרוקה, ובמפיק ה"א] היינו קימתה שלה מבחינתה, נותר ההקשר אל 'ולא ידע', היינו, שהיא מצידה חשבה אמנם שאביה לא הרגיש בקימתה, ולכן תועיל העצה "נשקנו יין גם הלילה". ודו"ק.

ומשתי הדוגמאות הללו, המגדירות את תפקיד ה'ניקוד העילי להחלשת משמעות האותיות המנוקדות, יובן עתה מדוע הוצרכו להינקד שלש אותיות אי"ו, הרי די היה לנקד רק את הלמ"ד שבתיבת 'אליו', ואז היה הכתב מרובה על הנקודה, והיינו דורשים גם כן את ה'אי'?

אלא שבזה שאותיות 'אי' הן המנוקדות, מרמז הכתוב שמה שהמלאכים שאלו את שרה אודות בעלה, שאלתם 'אי', היתה 'מעומעמת' יותר, ולא היתה בתוקף כמו שאלתם לאברהם אודות שרה.

ובכך פתר רש"י בעקיפין את ה'סתירה' לכאורה בין ההנחה ש'צנועה היתה' ובין זה ש'אף לשרה שאלו אי אברהם', כי האופן בו שאלו האורחים את שרה, שהיא באוהל, היה בחשאי וצינעה¹⁵⁵ בעברם מאחורי דופן האוהל ולא בשיחה ישירה עמה!

ובזה גם הבהיר רש"י בעקיפין, מדוע דווקא אותיות 'אי' הן המנוקדות, כי אילו היתה רק הלמ"ד מנוקדת, היתה המשמעות ששאלת 'אי' [הבלתי מנוקד] היתה בתוקף ובגלוי, היפך הקביעה ש'צנועה היתה'.

הצורך בשני הטעמים הנוספים

אלא שהטעם הראשון, אף שיש בו כדי לבאר מדוע הוצרכו שלשתם להתעניין

155. ולהעיר מרש"י ב"מ פז, א. "כדי לחבבה על בעלה - להודיעו שהיא צנועה משאר חברותיה, שאינה נראית, וצריך לישאל אחריה עכ"ל: אלא רק ע"ד הנאמר להלן: "ושרה שומעת פתח האוהל והוא [המלאך] אחריו".

בשלום בעלת הבית, איננו מספק דיו¹⁵⁶, שהרי בשביל להתעניין בשלומה, אין צורך לשאול היכן היא...

על כן מוסיף רש"י עוד טעם: "כדי לחבבה על בעלה", כי סגנון השאלה: **היכן היא?** תאלץ את אברהם **לבטא** ש'הנה באוהל', דבר שיגביר 'חביבותה' אצלו בהיזכרו במעלתה **ש'צנועה היא'**.

ברם, טעם זה לא סיפק את רש"י, מפני שלא היה בזה משום 'חידוש' לאברהם **ש'צנועה היתה'**¹⁵⁷ וגם למלאכים **היה ידוע שאברהם יודע** שהיא צנועה, א"כ לא היה בשאלתם אלא כדי לעורר ולגלות 'חביבותה' שבלאו-הכי... לכן הוסיף טעם שלישי **'כדי לשגר לה כוס של ברכה'**^{1234567 ת"ח}.

אלא שטעם זה לבד אינו מספיק, שהרי מאחר שכתב רש"י בפירוש השני **כעובדה ש'יודעים היו מלאכי השרת** שרה היכן היתה', א"כ ישגרו לה את ה'כוס של ברכה', ולמה להם להאריך בשאלתם אודות מיקומה?

על כן הוצרך הטעם השני 'להשלים' את השלישי, שמלבד התכלית-המעשית של שיגור 'כוס של ברכה', היה להם **גם העניין:** 'לחבבה על בעלה'.

'כוס של ברכה' מגבר זר?

1234567 ת"ח

עדיין דרוש הסבר, אם אמנם 'צנועה היתה', כיצד הסכימה לקבל 'כוס של ברכה' מגבר זר, שאין זו שלימות הצניעות? וגם תמוה מדוע לא שלח לה אברהם בעלה מ'כוס של ברכה' **שלו?**

[ב'שפתי חכמים' תולה הסיבה שמאחר ושרה פירסה נדה, כמובא לעיל ברש"י, לא רצה אברהם שתטמא שיורי הכוס. ודבריו דחוקים, כי יכול ליתן תחילה לאורחיו לשתות, ואחריהם ישגר לאשתו?¹⁵⁸

156. לא בגלל שחושש **לדעת התוספות** שאסור לשאול כלל בשלום אשה אפילו על ידי בעלה, כי אפ"ל שדעת התוספות היא רק לגבי מה ש'למדה תורה שישאל אדם לאשה על האיש', שבזה ישנן הגבלות של 'צניעות'. אבל ביחס לאורחים של אברהם, גם ה'תוספות' יוכלו להסכים לפירוש הראשון **ששאלו בשלומה** של שרה, וזאת משתי סיבות:

או מפני שנראו כערביים, ע"כ לא רצו להיראות כמקפידים על גדרי הצניעות של התורה... או מפני שהיו 'מלאכים' שלא שייך בהם הגבלה של צניעות, ע"ד מה דאיתא בב"ב נח, א. ברשב"ם ד"ה דמידע ידיע דיצר הרע בהאי עלמא ליכא - **ולא צריכנא לאיצטנועי מיניה** עכ"ל.

157. כפי שכבר למד בן חמש למקרא ברש"י לך-לך יב, יא. עיי"ש.

158. ובפרט לפי המבואר במעשה דילתא [ברכות נא, ב.] שעולא אמר לר' נחמן **בעלה שהוא ישלח לה הכוס של ברכה** כסגולה להתברך בפרי בטן **ולא האורח עולא**.

אמנם בחידושי אגדות מהרש"א [ב"מ פז, א.] כתב שהקושיא מעיקרה אינה, שהרי ההלכה היא שהאורח הוא המברך, ואברהם כיבד את הגדול שבהם לברך, אבל ספק אם בן חמש למקרא יודע מהלכה זו בהל' ברהמ"ז... ויש למצוא טעם כזה שידוע גם לבן חמש למקרא.

ומבאר רבינו בפשטות, כי אברהם בהיותו מכניס אורחים בתכלית השלימות, היה עסוק כל כולו בשימוש האורחים, כמ"ש: "והוא עומד עליהם...ויאכלו" האורחים, אך הוא לא אכל כלל ולא נתחייב בברכת המזון, ממילא לא היה לו כוס של ברכה ונאלצה לקבלו מהאורחים, אי לכך אין בזה חוסר צניעות, ובפרט שלא קבלה מהם ישירות אלא 'לשגר לה' באמצעות בן בית]

אלא שעדיין תלמיד ממולח יכול לטעון שעם כל זה, אשה צנועה בתכלית, איננה מקבלת 'כוס של ברכה' מגבר זר¹⁵⁹

מבאר רבינו, שהמענה לתלמיד כזה - רומז רש"י, בהזכירו את **שם בעל המימרא**¹⁶⁰ הסובר 'לשגר לה כוס של ברכה' והוא: ר' יוסי בר חנינא. ומצינו מימרא שלו במסכת ברכות בהקשר לדברי האשה השונמית לבעלה על אודות האורח שלהם אלישע:

ברכות י.ב.

"ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלוקים קדוש הוא" אמר ר' יוסי בר חנינא: 'מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש'...

הוי אומר, שגם במקרה שלנו, שרה בטביעת עינה הנשית, הכירה באורחים אלו שאינם אנשים פשוטים, ולקיחת כוס של ברכה מכאלו שדומים למלאכים¹⁶¹, אין בזה ענין של חוסר צניעות.

ואולי מזה עצמו שאברהם הציע להם יין לכוס של ברכה ולא חשש מיין נסך... שהרי לא מנע מהם 'לשגר לה', הסיקה שהם רק 'נראים כערביים' ושמה הם 'צדיקים נסתרים'... ובפרט כששמעה אותם ששאלוהו: "איה שרה אשתך", מנין יודעים עוברי אורח אקראיים הללו את שמה-הפרטי?..

159. ועלה בדעתי להוסיף שיש כאן בעיה נוספת, שהרי היו אלו 'ערביים המשתחוים לאבק רגליהם' ואם שתו מהיין, הרי זה 'יין נסך', וקיימו האבות כל התורה כולה, ובפרט עניינים שהם הרחקה מע"ז.

160. ולהעיר שאמנם הפירוש הקודם 'לחבבה על בעלה' אין רש"י מצטט בשם אומר! וזהו מכללי הרבי ברש"י, שמאחר שברוב המימרות שמצטט רש"י אינו מציין שם בעל המימרא, נמצא שבמקום שמזכיר שם אומרה, הרי זה כדי לרמוז שדווקא הוא אמר כן בהתאם לשיטתו במקום אחר. וראויין הדברים למי שאמרם.

161. דלא כדעת הרמב"ן [להלן פסוק טו] שסבור ששרה לא ידעה שהם מלאכים עיי"ש.

סיכום הצורך בשלשת הטעמים

הטעם	מעלתו	חסרונו
דרך ארץ לשאול המארח אודות אשתו	מנמק מדוע "ויאמרו" שלשתם כי שלשתם מחוייבים בנימוסים...	לשם הנימוס די לשאול בשלומה ולא למיקומה
להודיע שצנועה היתה כדי לחבבה על בעלה	מנמק הצורך בהדגשת מיקומה וגם מדוע 'איו' - 'נקודות' כי שאלתם אליה היתה בחשאי	וכי חידוש הוא לאברהם? שמחבבה גם בלאו-הכי
כדי לשגר לה כוס של ברכה	יש תכלית בבירור מיקומה המדוייק	אין בו ביאור מדוע לא ננקד הלמ"ד בלבד? וגם: אין רמז בפסוק שאמנם שיגרו לה 'כוס של ברכה'

אה"ח 1234567

שלשה טעמים בפירוש אחד?

אחר הדברים האלה, עדיין נותרה קושיא, אמנם שלשת הטעמים הללו אינם 'סותרים' זה את זה, אך טעמים שונים המה, מה ראה רש"י לכתוב את שלשתם בחדא מחתא, בלא להפריד בין פירושיו בביטוי 'דבר אחר' וכדומה, כדרכו?

מבאר רבינו, שמאחר ושאלת 'איה שרה אשתך' נשאלה על ידי שלשתם, הרי על פי ההנחה ש'אין מלאך אחד עושה שתי שליחויות', כך אין שלשה מלאכים פועלים מאותו 'מניע', ובהכרח לפרש שכל מלאך שאל את אותה השאלה מ'מניע' אחר...

שהרי 'לשאול באכסניא' די במלאך אחד בשם כולם, כך גם 'כדי לחבבה על בעלה' די בשאלת המלאך השני, ואילו 'לשגר לה כוס של ברכה' הרי רק המלאך שנתכבד בברכת המזון, הוא שאל מנימוקו הוא... נמצא שאין כאן שלשה פירושים שונים, אלא כל מלאך וטעמו עמו.

ר"ש בן אלעזר לשיטתו

לסיום, מאיר רבינו על הקשר בין המימרא: "כל שהנקודה רבה על הכתב' לבין שמו של בעל המימרא שרש"י מזכירו:

הרי אותיות אי"ו שבתבת אליו, מלבד שנדרשות לעצמן כאילו נכתב רק 'איו', בכל זאת בקריאה הרגילה הלא הם חלק מתיבת 'אליו', אף שהאות הדומיננטית בתיבה היא הלמ"ד [כלומר, 'ויאמרו ל...'] ועלול התלמיד הממולח לתמוה, כיצד יתכן שרוב אותיות התיבה תהיינה טפילות לאות אחת?

לכך ציין רש"י שמימרא זו אמרה רבי שמעון בן אלעזר, בהתאם לשיטתו:

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף יז/א

... אבל לאפות אינו אופה [=ביום טוב] אלא מה שצריך לו [= כי מותר לאפות ביום טוב רק לשם אוכל נפש הדרוש לו למזון היום בלבד].

רבי שמעון בן אלעזר אומר: ממלאה אשה כל התנור פת מפני שהפת נאפת יפה בזמן שהתנור מלא. אמר רבא הלכה כרבי שמעון בן אלעזר.

הא למדת שלדעתו, אף שכל ריבוי הפת איננו דרוש לו לאותו יום, הרי הוא נחשב כ'טפל' לאותה פת אחת הדרושה ליום-טוב, והטעם: כי בזכות ריבוי הפת נתמעט חלל התנור, והפת של יום-טוב נאפית יפה. - כך גם שלשת האותיות אי"ו 'נטפלות' אל האות המרכזית למ"ד...

יינה של תורה

כאשר יהודי מתבונן שרוב שעות-היממה 'מתבזבז' על עיסוקיו בעניינים גשמיים למיניהם, ואילו לעיקר חייו - ענייני התורה והמצוות, אינו מצליח להקדיש יותר משעה מועטת ביום, אזי לבו נוקפו על גודל ה'חלל' שנוצר בנפשו הפנוי מהקדושה, ומיצר על כך.

על כך באה ההוראה: שאם דברי הרשות בהם הוא עסוק רוב יומו, נעשים כ'טפל' בשביל לשמש את מעט התורה והמצוות שלו, הרי הוא כמו 'אשה הממלאה תנור' בככרות רבות ומיותרות, בשביל שהפת של שבת תיאפה טוב יותר, והוא מצליח באמצעות זה 'לאפות את לחמה של תורה' טוב יותר.

ואפו עשר נשים. פי' ואפו. כי הגה התורה נק' לחם חטה שהוא כ"ב אותיות התורה כמנין חט"ה. והענין כי האוכל עיסה שלא נאפית עדיין, אינה מתעכלת במעיו כלל ואינה נבלעת באבריו להיות ממנה דם הנפש. אבל האוכל אחר אפייתו הוא מתעכל במעיו ונבלע באבריו להיות ממנו דם הנפש והיו לאחדים ממש.

וכן הענין במזון הנפש שהיא התורה שכשאינה אפוייה אצל האדם כמו שיתבאר לקמן, אף אם הוא אדם שלומד תורה הרבה אינה מתאחדת עמו אלא היא ענין בפ"ע והוא בפני עצמו, ואינו מקבל חיות כלל ממנה, כענין הלחם הגשמי שלא נאפה עדיין כלל. אבל כשהתורה אפוייה אצל האדם, היא נבלעת בכל רמ"ח אבריו, והיו לאחדים ממש כנ"ל. וזהו שאמרו חז"ל על פסוק ערוכה בכל ושמורה, אם ערוכה בכל רמ"ח אבריו היא שמורה וכו'.

[תורה אור בחוקותי מח, ב-ג]